

Käte Hamburger

ISTINA I ESTETSKA ISTINA

»Svjetlost«, Sarajevo, 1982.

Razmišljajući o umjetnost u djelu *U traganju za izgubljenim vremenom* Marcel Proust razlučuje sferu koju oblikuje »pulka inteligencija« od sfere istine koja pripada umjetnosti. Umjetnost počiva na subjektivnom dojmu, dakle onom što kao najosobenije i najproživljenije jedino nosi mogućnost da bude istinsko-istina. Nošena istim žarom za umjetničko, ali s dijametralno suprotnim rezultatom. Käte Hamburger sferu istine potpuno udaljuje iz područja umjetnosti, smatrajući je za umjetnost neadekvatnom. U prvom slučaju, kod Prousta, pojam istine suprotstavlja se logičnosti odnosno točnosti, adekvatnosti, dakle sferi logike kao ne-umjetničkom perpetuiranju kategorijalnim aparatom, dok je u drugom slučaju riječ o pokušaju da se sfera umjetničkog obrani od logičke kategorije istine koja, kako K. Hamburger kaže, ne predstavlja »ni instrument za interpretaciju, niti rezultat interpretacije« (str. 161).

Interesantno je da se autorica u dokazivanju svoje teze odlučila za propitiva-

nje različitih teorija istine. Nakana je bila da se s prihvatljivim određenjem istine ide u analizu estetskog, te pokaže neadekvatnost ovog spoja. Sumarno prezentiranje teorije istine (teorija korespondencije, koherencije, redundancije, evidencije, ontološka teorija i lingvističko-semanatičke teorije) rezultiralo je, pak, sumornim određenjem istine.

Istina je po K. Hamburger kategorija koja se odnosi na fakticitet i odnose u njemu. Kako je pak umjetnost s onu stranu fakticiteta, istina i umjetnost se isključuju. Abortiranje istine porodilo je mrtvorodenče propitivanja estetske istine.

Inače riječ je o britkoj autorici koja se ne libi Heideggeru (str. 80—87) pripisati proizvoljnost u shvaćanju umjetnosti i istine, ili, krivo interpretirajući Adorna, optužiti ga za etabiliranje spoznajne funkcije istine u umjetnosti (str. 87—88). Pristajući principijelno uz mogućnost radikalne kritike, pa i negacije autoriteta filozofije, moramo, međutim, primijetiti da je kod K. Hamburger prije riječ o simplificiranju i nerazumijevanju nekih slojeva filozofskih misli koji idu nešto dublje od površinske logičnosti. Tako se autorici vraća ono od čega hoće obraniti umjetnost.

U problemu odnosa istine i estetske istine autorica je mogla, budući da je i navela to mjesto, razviti proturječnost Aristotelovog shvaćanja odnosa istinito-netočno. Već tu se rađa argument za Proustovu tezu. Interpretirajući proustovski, suprotnost bi za stare Grke morala postojati u relaciji točno-netočno; adekvacija je, na razini logičkog, stvar točnosti. Istina nosi aspekt ljudskog upliva, ono neizbrisivo ljudsko koje je opet neizbrisivo prisutno upravo u umjetnosti.

Pred nama je dakle druga prevedena knjiga K. Hamburger. Za razliku od *Logike književnosti* koja ostaje u užim, teoretsko-književnim relacijama i upravo stoga pruža autorici mogućnost da uspješno ukáže na nove mogućnosti pristupa književnom djelu (pomakom k iskazanom subjektu—spoznajnoteorijski: Ja-Origo, te razlikom između iskaza stvarnosti i fikcionalnog pripovijedanja...), sada je riječ o pretencioznom pokušaju bez pokrića.

Autorica je naime, u duhu svog razlikovanja iskaza stvarnosti i funkcionalnog pripovijedanja, ušla u analizu istine s go-

tomim instrumentarijem priređenim u *Logici književnosti*. No ono što je vrijedilo ili može vrijediti na razini interpretacije pjesničkog, ili šire, književnog umjetničkog djela — ne mora vrijediti za ostale umjetnosti, odnosno razinu estetskoga.

Sead Alić